

SARRAL, i altres noms que semblen venir de *real*, derivat de *rei*: incerta aparença

SARRAL, vila de la Conca de Barberà, una desena de k. al NE. de Montblanc. És la forma que s'ha imposat en el nostre segle, en lloc de *Sarreal*, més tradicional.

PRON. POP.: *saràl*, amb gentilici *sarralencs* (a Montblanc, Casac. 1920); oït sempre igual, a Montblanc, 1933 (Ll. i, 28), i en les nostres enqs. de 1953 i ss. allí i a tots els pobles del voltant. Segons les cobles tòpiques recollides en els pobles de la rodalia, els sarralencs són mirats amb recel en aquests pobles (gelosies de campanar...?): «A Sarral ne són jueus: / tenen la iglésia cremada», «De Sarral i home de bé? / No pot se(r)!» (reportades per Mossèn X. Plassa de Prades). Bibliografia important: Tomàs Capdevila, *Sarreal, Notes Històriques de la vila*, Valls, 1934.

MENCIONS ANT. 1180, Anfós el Cast atorga una carta a «omnibus populatoribus», per a «ipsam populationem de *Reyal* que olim nuncupatur *Saduc*; cum omnibus suis terris --»; que es refereix a Sarral, i no a un altre lloc, es veu també per les altres poblacions i llocs consignats a continuació, amb els quals diu que afronta: «Monte *Claro* [la serra damunt i al S. de Sarral], *Valle Orsera* [Valldossera], *Espades*, *Coscol*, *Ollariis* [Ollers], *Olivella* [Solivella], *Piles*, *Forès*» p. p. Font Rius (C. d. p., § 161, p. 222.3-4), segons l'original en pergami de l'A.C.A.

Res de gaire notable en les mencions: 1189: «Raimundus de Bordello, baiulus regis» dóna «una peça de terra erma in term. de *Regali* in dominio regis» en compensació de «VI ortos quos populatores de *Regali* tenent» (Font Rius, § 182): en els noms propis que s'hi citen no hi ha indicis localitzadors evidents, fora del fet que *Ramon de Bordell* era batlle de Montblanc (cf. infra); 1194: *Reial* (Mas, N. H. Bna. XIII, 204); 1197, a Sta. Col. d. Queralt, un «honor *Casela*» afronta amb *Olivella* (cf. supra), *Regale*, *Olers* i *Apiera* ['Pira'] (MiretS., *Templ.*, 222-223); 1260: *Ça Reyal* (CCandi, *Mi. Hi. Ca.* II, 506); 1359: *Ça Reyal* (CoDo-ACA XII, 42).

En les formes de les mencions antigues citades (*Sa Reyal* i *Regali*) no hi ha res que ens faci dubtar de l'etim. derivada de *rei*, ll. REGALIS. Però la sàvia i documentada monografia que Mn. T. Capdevila i Miquel, dedica a aquesta vila, i els docs. que cita (sens dubte ben compulsats per Font Rius), i en les conclusions d'aquest, veiem dades que obliguen a dubtar. «El monarca se decidí a recabar la col·laboració del mon. de Santas Creus, al que en 1187, 1192 y 1196 cedía diversos derechos: en 1187 el abad de Stas. Creus obtenía del rey Alfonso el uso, y en 1188 la plena propiedad, de un yacimiento en *Areyal*, y en 1192 y 1196 la percepción de unas cantidades de trigo» (Font, p. 750, n. 1; i Capdevila, p. 39 ss.).

No he vist el text d'aquest doc. ni el dels dos de 1259, que extracten Capdevila i Font (§§ 305, 306), que semblen estar extraviats. Però la forma *Areyal* la

tenim confirmada —i molt repetidament— en el Ll. Bl. de Stes. Creus: el 1188 Anfós el Cast dóna als *fratres* de Santes Creus «60 migeras ordeï» que rebran cada any «in furno meo de *ipso Areal*», «per alodium francum --- de dicto furno de *ipso Areal* --- molenidinis dicti *Areal* ---», doc. que ha comprovat Udina amb un original en pergami de l'A.C.A., sense altra variant que la doble forma *Areal* i *Areal* (amb i llatina), repetida tots tres cops (p. p. Udina, Ll. Bl. Stes. Creus, § 303, p. 301.5f. ss.); firmen el doc. l'arq. de Tarragona Berenguer i Raimundus de *Bordello* «baiulus de *Monte albo* et de *Areal*»² (o sigui el mateix batlle de Sarral (*Regali*) que he citat supra en el doc. de 1189; i el mateix arquebisbe Berenguer de Tarragona que firma el de 1180).

Queda comprovat, doncs, que en lloc de *Sa Real* s'havia dit abans *Areyal* o *Areal*, i que el nom *reyal* li posen el 1180 (supra) a la nova població que «olim nuncupatur *Saduc*», nom evidentment àrab: que no ens pot estranyar gens en una zona que s'acabava de reconquistar, reblerta d'arabismes toponímics, com algun altre que es veu en el citat document de 1180, i com el *Miravet* de la Conca, o altres que hem vist en arts. precedents: *Civit*, *Nalec*, *Belianes*, *Selma*, *Salmella*, *Borges*, *Juneda*, *Farena*, *Vimbodí*, *Vinaixa*... Tenim raó, doncs, per sospitar que aquí també s'ha produït, en temps anteriors, la substitució de l'àrabisme *rehal*, variant de *rafal*, per *real*, var. de REGALIS, que hem comprovat supra, a l'art. REAL (de Montroi), i diversos homònims valencians i balears.

Podem reconstruir així la història ling. del nom d'aquesta vila. Els moros en dirien *rāhal as-sadāq* 'el rafal de la unió, de l'amistat, de la veritat',³ noms que uns abreujaren com *šadoq* > *Saduc*, i altres en *ar-rāhal* 'el Rafal per excel·lència'. Aquest s'assembla tant a l'adj. català *real* 'pertanyent al rei', que en ser adoptada la localitat pel rei Anfós, ja se li donà el nom de *Reyal*, en el doc. de 1180, tendent alhora, a relegar al passat el nom de *Saduc*, i la forma *Arreyal*, que massa recordaven la mal vista nissaga morisca.

Però a desgrat de la repressió, persistí en la tradició la consciència que aquí hi ha l'apel·latiu masculí *rehal*: en aqueix singularíssim «*ipso areal*» amb article, que veiem tres vegades en els docs. de 1188. Inexplicable, si es tractés de l'adjectiu *real* REGALIS, que li ha donat l'enganyosa aparença de *sa real*.

En consolidar-se la intervenció dels monjos de Santes Creus, més tendiren encara a esborrar el deix morisc; i a afirmar, interessadament, que llur possessió els venia del rei. En fi, la remodelació del nom a la manera catalana es consolida definitivament quan torna, el 1383, al poder reial, essent ja vila considerable, d'uns 200 focs.

I encara que aviat predominen en les cites les formes del nom de Sarral ajustades al tipus REGALIS, tinguem present que moltes d'elles se'ns han donat en «regesta» —en forma modernitzada—: l'a. 1213 (BABL IV, 34), i en els citats docs. de 1259. La colonització jueva que li suposen Capdevila i Font Rius no té sens dubte altre fonament que la casual semblança de *Sa-*